

שטרא זייכא

הרב חיים אמציה הכהן שחר

- א. סוגיית הגמרא
- ב. באיזה שטר מדובר
- ג. ביאור מחלוקת רבה ורב יוסף - רמב"ן
- ד. רשב"ם
- ה. תוספות

א. סוגיית הגמרא

הגמרא (ב"ב לב. לב.-לב:) מביאה שני מעשים שאירעו בבית הדין של רבה ורב יוסף, ומחלוקת החכמים לגביהם:

ההוא דאמר לחבריה: מאי בעית בהאי ארעא? א"ל: מינך זבינתה והא שטרא,

אמר ליה: שטרא זיפא הוא; גחין לחיש ליה לרבה: אין, שטרא זיפא הוא, מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס, ואמינא: אינקיט האי בידאי כל דהו; אמר רבה: מה לו לשקר? אי בעי אמר ליה שטרא מעליא הוא. אמר ליה רב יוסף: אמאי סמכת? אהאי שטרא, האי שטרא חספא בעלמא הוא.

ההוא דאמר לחבריה: הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא, א"ל: שטרא זיפא הוא; גחין לחיש ליה לרבה: אין, שטרא זיפא, מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס, ואמינא: אינקיט האי בידאי כל דהו; אמר רבה: מה לו לשקר? אי בעי אמר ליה שטרא מעליא הוא. א"ל רב יוסף: אמאי קא סמכת? אהאי שטרא, האי שטרא חספא בעלמא הוא.

ב. באיזה שטר מדובר

נחלקו הראשונים בשני מישורים על איזה שטר מדובר בסוגיא, בשני המקרים. ראשית, האם מדובר רק בשטר אמנה או שאפילו בשטר מזויף ממש. שנית, האם השטר מקויים.

הרשב"ם הביא שני פירושים. בפירושו הראשון הסביר הרשב"ם שמדובר בשטר אמנה ובפירושו השני הסביר שמדובר בשטר מזויף ממש. לשיטתו, נראה שסוגיין מיירי גם בשטר מקויים וגם בשטר שאינו מקויים, שהרי סברתו בדברי רב יוסף, שתתבאר לקמן, קיימת גם בשטר מקויים.¹ לעומת זאת, הרי"ף כתב שמדובר דווקא בשטר אמנה ולא בשטר מזויף. מדבריו נראה שמייירי בשטר אמנה שאינו מקויים, ובודאי שבמקויים יהיה נאמן. לשיטתו, בשטר מזויף ממש רבה יודה שאין לו מיגו.

הרמב"ם (גם בהלכות מלוה יד:ו) וגם בהלכות טוען ונטען (טו:ט) פסק שמייירי בשטר אמנה מקויים, ומפסיקה זו עולה לכאורה שצריך תרתי לטיבותא, ובאחד מהתנאים אין די. השו"ע כתב כרמב"ם.

כך אכן כתב הגר"א, בדעת השו"ע, שאם השטר אינו מקויים מודה רבה שאין לו מגו ואינו נאמן. אולם, הסמ"ע חולק וס"ל שאין חילוק לרמב"ם בין מקויים לשאינו מקויים.

לשיטת הרמב"ן, כל המחלוקת של רבה ורב יוסף היא דווקא בשטר שאינו מקויים. לפ"ז, במקרה של הרמב"ם יסבור הרמב"ן שרב יוסף מודה שאמרין מגו בשני הדברים.

לכן נראה לסכם כך:

בדעת הרמב"ם והשו"ע נחלקו אחרונים האם מדובר דוקא בשטר מקויים, ואפשר שמחלוקת זו תהיה גם בדעת רשב"ם. לעומת זאת, ברמב"ן מפורש שדבריו הינם דווקא באינו מקויים.

לרי"ף מיירי דוקא בשטר אמנה ולא מזויף אע"פ שאינו מקויים.

ג. ביאור מחלוקת רבה ורב יוסף - רמב"ן

הרמב"ן מסביר שרבה סובר שיש מיגו ורב יוסף סובר שאין מיגו, מכיון שגם אם היה נאמן במיגו והיה נאמן עם השטר שהוא מחזיק היה בכל

¹ כך גם משמע בסמ"ע שהבין בשו"ע שאין לו מגו גם בשטר מקויים (והשי"ך חולק סק"ט).

מקרה צריך לקיימו. לפיכך, גם כעת, כשהוא נאמן, אומרים לו לך קיים שטרך.

מה יהיה הדין אם אכן יקיים את השטר (למרות שהוא אמנה או מזוייף)? בקצות² כתב שיועיל לו המגו ורב יוסף יודה שהוא נאמן. נראה שהקצות הסביר שמח' רבה ורב יוסף היא בסדרי בית הדין- האם באופן כזה ניתן לגבות ע"י השטר? לפיכך, במצב שיהיה קיום ודאי שלא תהיה בעיה בגביה כי המיגו חוזר לתפקד.

המגיד משנה (מלוה ידו) סובר בדעת הרמב"ן שלא יועיל קיום אחר כך. מדברי ה"ה עולה שיש כאן בעיה במיגו. אם הבעיה היתה רק בסדרי ביי"ד לא היינו אומרים שקיום אחי"כ לא יועיל. צריך לומר שהבין שמיגו בכה"ג לא מועיל כלל, מפני שיש כאן חסרון בטענה. סברא זו מבוארת אם נאמר כח הטענה³, היינו שנאמר שכלפי ממון זה לא ניתן לחדש את הדיון בביי"ד בטענות אלא בראיות,⁴ כמבואר להלן.

ד. רשב"ם

הרשב"ם כתב בדעת רב יוסף "ולא דמי לשאר מה לו לשקר שבגמי ששתי טענות יכולות להיות אמת אותה שהוא טוען ואותה שהוא היה יכול לטעון ולא טען.. אבל הכא דמי למה לו לשקר במקום עדים שהרי כל כחו וחזקתו בקרקע זו ע"י האי שטר וכו..."

רמב"ן כתב שאינו מבין את דברי הרשב"ם.

יש מקום אולי להבין שהרשב"ם התכוין לומר שבד"כ במקרה של מיגו האדם לא שולל במפורש את הטענה שיכול היה לטעון, אלא הוא טוען טענה אחרת. לפי"ז, הסבה שאין כאן מגו היא כעין פשיעה, בכך שלא טען כן, אלא שלל טענתו במפורש. אך נראה ברשב"ם שיש כאן טעם מהותי, שגורם לנו לומר שיש כאן מיגו במקום עדים.

² סי' קמו, ס"ק כה.

³ על כח הטענה יעויין בהרחבה בקובץ שיעורים, ח"יב ס"ג, ובאחרונים רבים נוספים.
⁴ סברא זו גם מסתברת ברמב"ן שכתב שחציה במיגו של כולה לא נחשב מיגו להוציא, והסבה שלי"א מיגו כזה היא מפני שכמו שבכולה היה נאמן על חצי טענתו כך על כולה. סברא זו יותר מבוארת אם אנו מבארים את מיגו ככח טענה.

הרא"ש (סי"ב) כתב בדעת רשב"ם שדעתו היא ש-"ממך זבנתה והא שטרא" היא טענה אחת ארוכה, והוא עצמו (הרא"ש) חולק עליו ואומר שאין זו טענה אחת, אלא "ממך זבנתה" היא הטענה "והא שטרא" היא כבר ראייה ולא חלק מהטענה.

עולה מדבריו שהבין ברשב"ם שיעקר סברתו נובעת מכך שהוא סובר שזו טענה אחת. ר' נחום (כאן) הסביר את שיטת הרשב"ם לפי דברי הרא"ש וכתב שסברתו היא שכאשר הוא אומר "והא שטרא" ואח"כ חוזר ואומר "שטר זה מזויף הוא אך היה לי שטר אמיתי ואבד" הוא בעצם מפרש את דבריו. הנאמנות שלו לפרש את דבריו נובעת מכך שיש לו מיגו. אמנם, רב יוסף סבר שמיגו בכה"ג נחשב כמגו במקום עדים (או במקרה שלנו במקום הודאת בע"ד) ולכן א"א להשתמש במגו זה אפילו למטרה המצומצמת להאמינו שהוא מפרש דבריו.⁵

אמנם, ברשב"ם עצמו לא מוכח שיעקר סברתו נובעת מכך שהבין ש-"הא שטרא" היא חלק מהטענה.

הקוב"ש (ח"ב סי"ג) הסביר את הרשב"ם על פי החקירה הידועה בדין מיגו. הוא מסביר שכל זכייתו אם אכן היה טוען שטרא מעליא היא מכח העדים שבשטר. אם כן, עכשיו שטוען שהשטר מזויף אבד את כח העדים, וא"א לתת לו את הכח של שני עדים, כיון שבאמת אין לו עדים כלל. סברא זו היא מסביר רק לפי סברת כח הטענה/נאמנות, כיון שאם היינו אומרים שהסברא היא אגן סהדי שאינו משקר סברא זו קיימת גם כאן.

סברא זו נראה לומר גם בדעת ר"י בתוס', שסבר של"א כאן מיגו כיון שבמקרה זה אין לו מיגו א"כ שיקר תחילה. שוב, סברא זו יותר מבוארת אם אנו אומרים את הפשט הנ"ל.

ה. תוספות

תוס' (כאן, לב:; ד"ה "אמאי") הסבירו שלדעת רב יוסף אין מיגו כיון שהוא מיגו להוציא. יש לעיין האם יש כאן סברא בדעת רב יוסף. אם כן, קשה

⁵ לפ"ז, יוצא שמחלוקת רבה ורב יוסף כאן מקבילה למחלוקת של רבה ואב"י בזה אומר של אבותי ויש לו עדים על חזקה וזה אומר של אבותי ויש לו עדים של אבותי שנחלקו אם הוא מגו במקום עדים. שם אמרנו שזו מחלוקת האם בכה"ג אומרים מיגו כדי לפרש דבריו. שיטת רבה שם שאומרים מיגו מתאימה לדברי רבה פה.

מדוע רב יוסף אמר ש-"האי שטרא חספא" ומשמע שעיקר החסרון הוא בכך שהשטר הוא חספא ולא בכך שאין מיגו.

ר' נחום⁶ מסביר שסברת תוס' ברב יוסף היא כרשב"ס, כלומר שסובר שאין מיגו, כי מכח הטענה א"א לתת לו כח של שטר. אמנם עדיין, שואלים תוס' מדוע לא יועיל כאן מיגו מדין אן סהדי. ע"ז תרצו תוס' שלי"א מיגו כזה להוציא. יוצא שתוס' סוברים שעיקר הסברא של רב יוסף היא כח הטענה, אלא שתוס' התקשו מדוע אין כאן אן סהדי שנאמן בגלל המיגו, ותירצו שלי"א מיגו בכה"ג להוציא.

---

⁶פ"ג קמה